Selvitys ilotuliteturvallisuuden parantamisesta ja ilotulitteista aiheutuvien haittojen vähentämisestä

K 2/2024 vp Hallituksen vuosikertomus 2023

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Selvityksen tausta

- **Eduskunta antoi 1.11.2022 eduskunnan kirjelmän EK 45/2022 vp eduskunnan käsittelemän kansalaisaloitteen johdosta (Lakialoite F2 ja F3 luokkiin kuuluvien pyroteknisten tuotteiden käytön rajoittamiseksi, KAA 11/2019 vp). Eduskunta hylkäsi kansalaisaloitteen. Eduskunnan kirjelmään sisältyi seuraava lausuma:**
  - Eduskunta edellyttää, että työ- ja elinkeinoministeriö selvittää kattavasti eri vaihtoehtoja ilotuliteturvallisuuden parantamiseksi ja ilotulitehaittojen vähentämiseksi sekä ryhtyy selvitysten johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin ja antaa talousvaliokunnalle selvityksen tarkastelun tuloksista.
- **Työ- ja elinkeinoministeriö aloitti alkuvuonna 2023 eduskunnan lausumassa edellytetyn selvityksen tekemisen. Selvitysluonnos tehtiin virkatyönä. Talousvaliokunnan lausuman perusteella selvityksessä käsitellään ensisijaisesti kuluttajien käytössä olevien ilotulitteiden turvallisuutta ja niistä aiheutuvia häiriöitä.**

Yleistä

- **Kemikaaliturvallisuuslaissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa on kattavasti säännöksiä, joilla rajoitetaan ilotulitteiden luovuttamista kuluttajille ja niiden käyttöä.**
  - Vuoden 2009 lopussa toteutetuilla lainsäädäntömuutoksilla tiukennettiin ilotulitteita ja niiden käyttöä koskevaa lainsäädäntöä, mikä on ilmeisesti osaltaan vaikuttanut siihen, että ilotulitteiden käytöstä aiheutuvien tapaturmien määrä on vakiintunut alemmalle tasolle kuin mitä vuosituhannen alussa on ollut.
  - Tulipalojen määrään muutoksien vaikutus on ollut vähäisempi ja ilotulitteista aiheutuvia tulipaloja ja rakennuspaloja on edelleen runsaasti.
  - Pyroteknisten tuotteiden asettamista saataville markkinoilla koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamisesta annettu direktiivi (2013/29/EU)
  - Ilotulitteiden turvallisuuteen ja aiheuttamiin häiriöihin liittyviä säännöksiä on useammassa säädöksessä:
    - Kemikaaliturvallisuuslaki (390/2005)
    - VNA räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta (räjähteiden valvonta-asetus, 819/2015)
    - Ympäristönsuojelulaki (527/2014)
    - Laki pyroteknisten tuotteiden vaatimuksenmukaisuudesta (180/2015)
    - Jätelaki (646/2011)

Ilotulitteiden kuluttajakäyttöä koskevat rajoitukset ja turvallisuusvaatimukset

- **Kemikaaliturvallisuuslain 83 §:n mukaan yksityiseen kulutukseen voidaan luovuttaa yksityiseen kulutukseen hyväksyttyjä pyroteknisiä tuotteita.**
  - Yksityiseen kulutukseen tarkoitettujen räjähteiden luovuttaminen päihtyneille ja alle 18-vuotiaille on kielletty. Kielto koskee myös ilotulitteita.
- **Kemikaaliturvallisuuslain 83 a §:n nojalla on rajoitettu kuluttajien käyttöön luovutettavia ilotulitteita:**
  - Kuluttajan käyttöön ei saa luovuttaa ilotulitteita, jotka: 1) voivat suuren räjähdysvoiman tai liike-energian vaikutuksesta aiheuttaa vaaraa ihmisille, eläimille tai omaisuudelle; 2) aiheuttavat kovan äänen vaikutuksesta häiriötä ihmisten tai eläinten viihtyvyydelle; taikka 3) sytytetään muulla tavoin kuin liekillä.
  - Kuluttajan käyttöön ei saa myöskään luovuttaa ilotulitteita, joita on niiden ominaisuudet huomioon ottaen helppo käyttää väärin siten, että: 1) käytöstä aiheutuu vaaraa ihmisten terveydelle; tai 2) käytöllä aiheutetaan ilkivaltaista vahinkoa ja häiriötä.
- **Räjähteiden valvonta-asetuksen 54 §:ssä on lueteltu luokan F2 tai F3 ilotulitteet, joita ei saa luovuttaa kuluttajille**
- **Kemikaaliturvallisuuslainsäädännössä on myös muita rajoituksia ilotulitteiden käytölle**
  - Myynnin rajoitukset 1.-26.12.
  - Suojalasien käyttö pakollista
  - Käyttöä koskevat rajoitukset (aluerajoitukset, aikarajoitukset sekä ilmoitukset)
  - Pyroteknisten tuotteiden vaatimuksenmukaisuutta koskevat säännökset

Ilotulitteiden aiheuttamien häiriöiden sääntely

- **Kemikaaliturvallisuuslain 83 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kuluttajille ei saa luovuttaa ilotulitteita, jotka aiheuttavat kovan äänen vaikutuksesta häiriötä ihmisten tai eläinten viihtyvyydelle.**
- **Ympäristönsuojelulain mukaisella meluilmoitusmenettelyllä ja ympäristönsuojelulain nojalla annettavilla kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan rajoittaa erityisesti ilotulitteiden käytöstä aiheutuvan meluhaitan ajankohtaa.**
  - Ympäristönsuojelulain säännökset melun johdosta tehtävästä ilmoituksesta ei koske yksityishenkilöitä.
  - Kunnan ympäristönsuojelumääräyksillä voidaan myös antaa erityisen häiritsevää melua yöaikaan koskevia määräyksiä, jotka lähtökohtaisesti koskevat myös yksityishenkilöiden ilotulitteiden käyttöä.
- **Luonnonsuojelulaissa (9/2023) on säännöksiä rauhoitettujen eläinten häirinnästä ja luonnonsuojelualueilla liikkumisesta, jotka koskevat myös ilotulitteen käyttäjiä.**

Ilotulitteiden aiheuttamat tapaturmat, vahingot ja tulipalot

- **Vuodeosasto- tai erikoissairaanhoitoa vaativia ilotulitteiden käytöstä aiheutuvia tapaturmia tapahtuu hoitoilmoitusrekisteriin perustuvan tilaston perusteella noin 24-30 tapausta vuosittain.**
  - Vuodeosastohoitoa vaativia tapaturmia tapahtuu alle kymmenen vuodessa.
- **Päivystyskäynneillä ei kerätä tietoa ilotulitteiden aiheuttamista vammoista**
- **TEM:n kyselyn perusteella ilotulitteet aiheuttavat myös omaisuusvahinkoja.**
- **Pelastuslaitosten tietojen mukaan ilotulitteet sytyttävät 60-100 tulipaloa vuosittain. Rakennuspaloja on noin 3-9 vuosittain.**

Muita selvityksessä esiin tulleita seikkoja 1

- **Tukes ei ole havainnut viime vuosina vaatimuksen vastaisia ilotulitteita tarkastuksissa ja onnettomuuksien yhteydessä.**
  - Tuoteluokissa ei ole pystytty yksilöimään tiettyä vaarallista tuotetta.
- **Onnettomuudet ovat johtuneet tuotteiden varomattomasta ja vääränlaisesta käytöstä.**
  - Ilotulitteita ei ole käytetty ohjeiden mukaisesti. Ilotulitteen käyttäjällä on vastuu ilotulitteen käsittelystä.
- **Ilotulitteita käytetään päihtyneenä.**
- **Ilotulitteita luovutetaan alle 18-vuotiaille. Tuoteluokassa F1 on ulkoasultaan lapsia kiinnostavia ilotulitteita.**
- **Tukes on tiedottanut vuosittain ilotulitteiden vaaroista kuluttajille ennen uutta vuotta.**
- **Ilotulitteita tilataan jossain määrin myös muista maista, jolloin kuluttajan haltuun päättyy myös F4 tuotteita ja muita Suomessa kuluttajilta kiellettyjä tuotteita. Ulkomailta tilatuista tuotteista puuttuvat monesti suomen- ja ruotsinkieliset ohjeet.**
  - Ilotulitteet toimitetaan monesti VAK-säännösten vastaisesti normaalissa postissa ulkomailta tilattaessa.

Muita selvityksessä esiin tulleita seikkoja 2

- **Ilotulitteiden myynti- ja käyttöajat uuden vuoden aikana on rajoitettu jo kohtuullisen lyhyeksi ajaksi.**
  - Valvonnan kannalta lyhyempi aika on haasteellinen.
- **Venetsialaisten aikaan ilotulitteiden käytön rajoitukset vaihtelevat eri pelastuslaitosten alueella.**
  - Venetsialaisilla ei ole virallista ajankohtaa, jonka vuoksi yhtenäistä ilotulitteiden käytön ajankohtaa voitaisiin antaa.
- **Pelastuslaitokset voivat nykyisen lainsäädännön nojalla tehokkaasti rajoittaa ilotulitteiden käyttöä metsä- ja ruohikkopalovaaran aikaan sekä eri alueilla turvallisuuden vuoksi.**
- **Ilotulitteet aiheuttavat myös paikallisesti meluhaittaa ja muuta häiriötä ihmisille ja eläimille.**
  - Joillakin paikkakunnilla on toistuvasti käytetty ilotulitteita ilmoituksenvaraisesti.
  - Kemikaaliturvallisuuslainsäädännössä ei ole tarkempia säännöksiä melua koskeviin häiriöihin ja niiden huomioimiseen käytössä.
- **Ilotulitteiden melu voi aiheuttaa eläimille ääniarkuutta ja pelkotiloja, jolloin ne voivat vahingoittaa itseään tai muita.**
- **Ilotulitteet aiheuttava roskaantumista ja ilmanlaatu voi heikentyä hetkellisesti.**

Ilotulitteita koskevat rajoitukset muissa EU-maissa

- **Irlannissa on kielletty kuluttajilta luokan F2 ja F3 ilotulitteiden käyttö.**
- **Kyproksella kuluttajille on sallittu vain luokan F1 ja osa luokan F2 ilotulitteista. Muiden ilotulitteiden käyttö edellyttää erillistä lupaa.**
- **Belgiassa ja Itävallassa kuluttajat saavat käyttää vain luokan F1 ja F2 ilotulitteita.**
- **BeNeLux alueella käytössä Pyro-pass –lupamenettely**
  - Myyjien varmistuttava, että tiettyjen tuotteiden ostajalla viranomaisen myöntämä lupa
- **Monissa muissa jäsenmaissa (esim. Ruotsissa) on vastaavanlaisia rajoituksia kuin Suomessa.**
  - Kuluttajat eivät saa käyttää tietyn tyyppisiä luokan F2 ja F3 ilotulitteita
  - Myynti- ja käyttöajat on rajoitettu vuodenvaihteeseen vastaavasti kuin Suomessa.

Toimenpide-ehdotukset

- **Ilotulitteiden kuluttajakäytön täysi- tai osittaiskieltoa ei esitettäisi (luokan F2 ja F3 tuotteet).**
  - Tuotteissa ei havaittu puutteita.
  - Tasapaino elinkeino- ja sisämarkkinavapauksien sekä kiellon välillä
- **Rajoitettaisiin ilotulitteiden käyttöä rakennusten lähellä.**
  - Toimenpiteellä vähennettäisiin tulipalojen varaa ja melu vähentyisi myös.
- **Pelastusviranomaisille säädettäisiin mahdollisuus kieltää häiriön perusteella ilotulitteiden käyttö alueellisesti tai käyttäjäkohtaisesti.**
- **Poliisille annettaisiin mahdollisuus rajoittaa ilotulitenäytöksiä myös häiriön perusteella.**
- **Selvitetään luokan F4-tuotteiden tilaamisen rangaistavuutta.**
- **Vaikutetaan Suomen kannoilla mahdollisen pyrotekniikkadirektiivin uudistamisen yhteydessä: ilotulitteiden melurajan alentaminen, lapsille suunnattujen tuotteiden kieltäminen ja pyroteknisten tuotteiden seurantajärjestelmä.**

EU-komission käynnistämä pyrotekniikkadirektiivin uudistamisen selvitys

- **Komissio aloitti direktiivin päivitystarpeiden arvioinnin keväällä 2023**
  - Mahdollinen direktiivin muutosehdotus loppuvuodesta 2024
- **Arvioinnin toinen vaihe käynnistyi julkisella kuulemisella keväällä 2024**
  - Kannanmuodostus käynnissä
- **Taustalla ilotulitteiden väärinkäytön lisääntyminen EU:ssa**
  - Neuvoston lokakuussa 2022 antamat päätelmät tarpeesta torjua käyttö urheilupaikkojen yleisötiloissa, esim. jalkapallostadionit
  - Yleistynyt käyttö rikollisissa tarkoituksissa ja mellakoissa ym.
  - VAK-säädösten vastaiset kuljetukset ja rajat ylittävä kauppa
- **Selvityksen tavoitteena arvioida direktiivin vaikutusta ja puutteita**
  - Talouden toimijoiden ja viranomaisten taakan huomiointi
  - Turvallisuusnäkökohdat
  - Kulttuurilliset, sosiaaliset ja ympäristölliset näkökohdat
  - Luvattoman kaupan torjunta
- **Keskustelu direktiivin uudistamisesta on alkanut EU-tasolle**
  - Belgia, Alankomaat, Ranska aktiivisia, toivoneet tiivistä yhteistyötä sääntelyn uudistamiseksi
  - Osittain selvityksen kanssa yhteneviä kantoja, esimerkiksi tehokkaan seurantajärjestelmän luomisesta

Kiitos!